

EL NEGOCI DE LES AULES

L'ENSENYAMENT PRIVAT I CONCERTAT AL PAÍS VALENCIÀ

Col·lecció Periodisme, 10

Dirigida per Guillermo López García

Moisés Pérez Pascual

El negoci de les aules

L'ensenyament privat i concertat al País Valencià

institutió
alfons el magnànim
centre valencià
d'estudis i d'investigació
[75anys]

VALÈNCIA, 2023

El negoci de les aules. L'ensenyament privat i concertat al País Valencià va obtindre la Beca Josep Torrent de Periodisme d'Investigació 2020, atorgada per la Unió de Periodistes Valencians i la Institució Alfons el Magnànim-Centre Valencià d'Estudis i d'Investigació. Formaven part del jurat Violeta Tena Barreda, Guillermo López García i Lucas Marco Sánchez.

Edició composta amb Brill i Bw Modelica per a l'interior i Courier per a la coberta; l'interior s'ha imprès sobre paper Coral Book Ivory de 90 g/m² i les cobertes amb cartolina Creator Silk de 350 g/m²

© 2023, Moisés Pérez Pascual

© 2023, d'aquesta edició:
Institució Alfons el Magnànim
Centre Valencià d'Estudis i d'Investigació
Diputació de València
Corona, 36 - 46003 València
Tel.: +34 963 883 169
magnanim@dival.es
www.alfonselmagnanim.net

ISBN: 978-84-1156-005-4

DL: V-591-2023

Disseny de la coberta: Eugenio Simó
Disseny de la col·lecció: Jaume Ortola

Maquetació: Nova Digital Servicios Gráficos, SL

Impressió: IMPREMTA
DIPUTACIÓ DE VALENCIA

Índex

Pròleg. Posar llum a la foscor	13
Capítol 1. L'encanteri segregador de la llibertat d'elecció	19
Contra la meritocràcia	22
Ni persones migrades, ni llengua pròpia	29
Estalvia la concertada?	33
Rendibilitat assegurada	37
Capítol 2. La batalla per l'educació	41
L'ombra de la creu	42
El bressol (indesitjat) de la concertada	49
València, l'espurna de la privatització	59
Adeu al «pacte tàcit»	63
Segell elitista i catòlic	69
Privat des del bressol	79
Concertació quasi completa	88
Revolta <i>neocon</i>	94
«Made in Madrid»	102
Bombolla universitària privada	108
Nugat i ben nugat	115
Una primavera segada pels tribunals	120
Capítol 3. El <i>lobby</i> de l'ensenyament privat-concertat: influència, negoci i opacitat	145
L'òrbita educativa de l'Opus Dei	147
Pupitres ultraconservadors	161
Elitisme en nom de Déu	172
<i>Marianistes</i>	172
<i>Maristes</i>	175
<i>Dominics</i>	177
<i>Gran Asociación</i>	178
<i>Esclavas</i>	184

La fe és el negoci	186
La sotana i la pissarra	207
Alumnes com a clients	213
Esperit cooperatiu	233
La privatització del coneixement	238
<i>Universitat Catòlica de València</i>	238
<i>CEU Cardenal Herrera</i>	262
<i>VIU</i>	276
<i>Universitat Europea de València</i>	279
Influència patronal	283
Els soldats de la concertada	297
Capítol 4. Una escola d'irregularitats	317
Copagaments amb privilegis fiscals	320
Trampes per a escolaritzar	326
Col·legis sense pati	331
Un <i>striptease</i> (quasi) integral	334
<i>Zombis</i> empresarials	341
Frau patronal	353
Epíleg. Un debat necessari	361
Bibliografia	365

A tota la meua família, pel tot el suport, per tota l'estima, per tot el sacrifici, per estar sempre al meu costat. En especial, per als meus pares i per al meu germà.

A les meus àvies, als meus oncles, allà on estiguen.

A la companya vital d'aleshores. Pel suport, per creure amb mi. A tots els meus amics. A Àlvar, allà on estigues.

Agraïments, perquè sense ells no seria possible haver escrit aquesta obra, a Violeta Tena, Víctor Maceda, Lola Navarro, Víctor Medina, Francesc Arabí, Dani Valero, Víctor Romero, Vicent Flor, Manuel Mata, Dídac Bellés, Cristina Moreno, Carles Villodres, Adolf Beltrán, Xavier Aliaga; a Ferran Colom, Vicent Mauri, Xelo Miralles i Francesc Hernàndez, per les entrevistes concedides i les aportacions de context; i de manera molt especial a Joan Romero pel seu esforç i a Pepa Ramis per la seua predisposició en tota mena de consultes d'informació, context i dades. També a les patronals Feceval i Escoles Catòliques per la seua disponibilitat a respondre les meues preguntes. En definitiva, a tots els que m'han ajudat per poder arribar a desenvolupar la meua vocació de manera professional i que, de manera indirecta, han contribuït a elaborar aquest llibre.

Llistat d'acrònims

- AGVA: Advocacia de la Generalitat Valenciana
CECE: Confederación Española de Centros de Enseñanza
Concapa: Confederación Católica Nacional de Padres de Familia y Padres de Alumnos
FECA-CECA-VAL: Federación Española de Religiosos de la Enseñanza Titulares de Centros Católicos de la Comunidad Valenciana
FERE: Federación Española de Religiosos de la Enseñanza
FEUSO: Federación de Enseñanza de la Unión Sindical Obrera
FSIE: Federació de Sindicats Independents de l'Ensenyament
GC: Guàrdia Civil
IGGVA: Intervenció General de la Generalitat Valenciana
IVIE: Institut Valencià d'Investigacions Econòmiques
LODE: Llei Orgànica del Dret a l'Educació
LOGSE: Llei Orgànica d'Ordenació General del Sistema Educatiu d'Espanya
OEP: Observatori de l'Educació Pública
RACV: Reial Acadèmia de Cultura Valenciana
STEPV: Sindicat de Treballadors i Treballadores de l'Ensenyament del País Valencià
TS: Tribunal Suprem
TSJCV: Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana
UCAM: Universidad Católica San Antonio de Murcia
UCD: Unió de Centre Democràtic
UCV: Universitat Catòlica de València
UV: Universitat de València
UV: Unió Valenciana
VIU: Universitat Internacional de València

Llum a la foscor

Els nervis del primer dia de classe eren visibles al rostre de Maria. Tot i que les mans restaven quietes, sense cap moviment continu i desbocat que indicara l'elevada intranquil·litat, la ment estava agitada per la tradicional síndrome de l'impostor, per aquella pressió per triomfar introduïda des de ben menuts. Les portes de la Facultat de Filologia, Traducció i Comunicació de la Universitat de València eren com un mur psicològic, com una tanca que calia superar per a introduir-se, d'una vegada, a l'aventura universitària. Després d'un esbufec, d'una automotivació desproveïda de qual·sevol relació amb els perniciosos llibres d'autoajuda i totalment identificada amb un pragmatisme de supervivència, l'estudiant va ingressar a la facultat.

Aquell temple de l'ensenyament superior estava dominat pel tràfec dels alumnes, pels somriures a la cafeteria, per les tensions d'una etapa transcendental en la biografia de cada persona... El camí cap a l'aula, en direcció a la primera classe de la seua trajectòria universitària, va ser una constant de preguntes a si mateixa. La paraula «encaixaré» brollava imponent, com a qüestió de vegades retòrica, de vegades plena d'interrogants. L'estança a l'aulari, tanmateix, va ser menys traumàtica que als seus pensaments. Prompte va fer amigues. De seguida, va trobar gent amb la qual compartir apunts, drames, alegries, incerteses i experiències; persones amb les quals caminar de la mà en una època de permanent descobriment intel·lectual, emocional i personal. Aquella síndrome de l'impostor havia desaparegut per complet.

En aquella classe de periodisme, des del principi, s'havien evidenciat unes estranyes i relatives complicitats. Estudiants sense

aparent connexió en formes de ser, aficions o pensament havien connectat pràcticament des de l'arribada a l'aula. Aquestes persones havien cursat primària, secundària i batxillerat al Col·legi Alemany, Sagrado Corazón de Jesús Esclavas, El Pilar, Guadalaviar, La Purísima Franciscanas, San José-Madres Escolapias o el Liceu Francés. Es coneixien per haver passat la seua adolescència en aquests pupitres. Es tractava de centres educatius no massa coneguts per a la nostra protagonista.

A la seua zona, no debades, la normalitat era acudir a l'escola pública, completar la docència obligatòria en el col·legi del poble, o en cas de poblacions amb més habitants, al centre escolar del teu barri. La xarxa privada-concertada era concebuda com un fenomen un poc aïllat. Coneixia, evidentment, de la seua existència per les poblacions del voltant, per les amigues d'altres ciutats, però no era conscient de la dimensió que tenia a grans urbs com ara València. A la capital valenciana, de fet, es concentra el principal nucli d'expansió d'aquesta mena de col·legis, els quals són anhelats per les classes mitjanes benestants amb grans aspiracions. Tradicionalment, s'ha lliurat una lluita aferrissada per matricular-hi als seus fills.

Aquella sensació d'estranyesa de la nostra protagonista amb pseudònim vaig compartir-la quan feia un temps que estava a la universitat. Encara que havia viscut en una zona amb una gran població farcida de col·legis privats-concertats com ara Alcoi, mai n'havia estat conscient fins a la meua arribada a València de la importància i del rol que jugava l'ensenyament privat-concertat dintre del sistema escolar. En cada discussió sobre política educativa apareixen les veus de la concertada per opinar als mitjans de comunicació. Unes veus, però, que sovint no són qüestionades, ni s'identifica els interessos que, en realitat, poden representar, ni tampoc els seus posicionaments polítics, de vegades en espais molt més conservadors per a l'escala ideològica en la qual es mouen les societats contemporànies.

Gràcies a la meua trajectòria professional, al meu treball en mitjans de comunicació amb gran llibertat per abordar aquestes temà-

tiques, vaig intentar conèixer què hi havia rere d'uns col·legis en peu de guerra aleshores contra la Conselleria d'Educació, Cultura i Esport, que encapçalava Vicent Marzá, de Compromís. Em sobtava que aquests col·legis no foren identificats com a empreses que volgueren fer negoci de l'ensenyament, siga amb un rendiment econòmic o amb aspiracions ideològiques, com en el cas de la xarxa de centres catòlics lligats a entitats religioses o directament a l'Església catòlica. Des d'aquell moment, vaig intentar, en dosis xicotetes, posar llum a la foscor.

Aquesta investigació periodística, la qual agafa, de manera irremiable, perspectiva d'assaig, pretén, precisament, posar el focus en el negoci de l'ensenyament privat-concertat i en la batalla que s'ha lliurat amb l'escola pública durant dècades i dècades, especialment d'ençà de l'arribada del PP a la Generalitat Valenciana l'any 1995. El treball, tot i que se centra en com el PP al País Valencià va ampliar la malla de l'ensenyament privat-concertat en detriment de la xarxa pública, intenta traçar una panoràmica, segurament incompleta i subjectiva des de l'honestetat periodística, d'aquest univers sovint caracteritzat per l'opacitat.

L'objectiu era explicar com la xarxa educativa valenciana, igual que ocorre en menor o major grau a la resta de l'Estat espanyol, està parcialment externalitzada a empreses privades o a institucions fonamentades en credos religiosos, així com identificar als diferents actors que conformen aquest univers educatiu en el qual hi ha matisos ideològics i pedagògics. Amb aquest propòsit, la recerca periodística està configurada per una explicació històrica que abasta pràcticament fins al 2022, una anàlisi en profunditat del *lobby* de l'ensenyament privat-concertat, una radiografia de les ombres que planen sobre aquest sector empresarial i ideològic, i una dissecció de les conseqüències en matèria d'equitat social que comporta l'aposta per consolidar aquest sistema escolar.

Tot i que consten en les pàgines anteriors a aquesta mena de justificació personal dels motius del llibre, reitere l'agraïment a familiars, amics, companys, acadèmics, treballadors públics, sindica-

listes i activistes polítics que han fet possible l'escriptura d'aquesta recerca periodística. Sense la seua col·laboració desinteressada no hauria estat possible un treball en el qual m'he trobat amb entrebancs per concebre una obra allunyada del centralisme que exerceix, de vegades, València al conjunt del territori valencià. He intentat fer ajustaments territorials, però soc conscient que hi ha un cert biaix cap a les comarques de València i, més concretament, cap a la capital valenciana. També m'he trobat amb enormes dificultats per trobar dades bàsiques, per accedir a informació que roman opaca.

Hi ha entitats religioses que no rendeixen comptes realment quan presten un servei amb diners dels contribuents, fins i tot no donant informació sobre la titularitat de l'organització gestora dels col·legis. Casos de funcionaris que han contribuït més a la foscor que a la llum en negar-se, a priori, a facilitar documents que haurien de ser accessibles per a tothom, a cada ciutadà que desitja saber com es gasten els diners de les administracions públiques. En aquest cas particular, de la màxima institució executiva d'autogovern del País Valencià: la Generalitat Valenciana. Les limitacions, de vegades, en l'accés i el coneixement d'informació més acurada sobre els comptes de les entitats escolars disseccionades han provocat que les dades reflectides d'injeccions públiques puguen tractar-se d'estimacions. Aquestes xifres han estat estretes d'una resposta del Consell a una pregunta parlamentària de Compromís i d'estudis confeccionats per la Federació d'Ensenyament de Comissions Obreres del País Valencià, qui a partir de les dades disponibles ha elaborat una aproximació de les quantitats de diners públics rebuts per diversos centres docents de caràcter privat.

Per conèixer els resultats econòmics de les diferents entitats educatives, s'ha alternat depenent de la disponibilitat els mateixos balanços de les entitats educatives, les dades proporcionades per les plataformes d'informació mercantil i les xifres facilitades per la Generalitat Valenciana a través de peticions públiques mitjançant els canals accessibles a qualsevol ciutadà, fins i tot al marge de l'àmbit dels mitjans de comunicació. En termes generals, s'ha

decidit agafar com a exercici de referència per detallar la situació financera de cada institució docent l'any 2019, ja que era l'últim sense alteracions derivades de la pandèmia de la covid-19 o d'altres circumstàncies econòmiques no gaire habituals.

També s'ha contactat amb les patronals educatives, figures rellevants del camp docent valencià, veus amb informació d'aquest àmbit, s'han consultat innumerables pàgines web, s'ha recorregut a dades i informacions només disponibles a l'hemeroteca, s'han llegit estudis i s'han entrevistat experts de diferents procedències geogràfiques, tot i que fonamentalment valencians, per obtenir una visió el més rica i plural possible. En tot moment, dintre dels paràmetres d'un treball periodístic, s'ha intentat oferir les dades i la informació més acurada, honesta i rigorosament possible, tot i que demane disculpes de bestreta perquè estic segur de l'existència d'inexactituds, errades i interpretacions incorrectes al llarg del llibre dintre d'una tasca si fa no fa en certa profunditat com la que vostés tenen a les seues mans.

Arran del llarg procés de producció i edició del llibre, gran part de les informacions tenen com a límit temporal l'estiu del 2021, tot i haver-hi algunes xicotetes actualitzacions en determinats casos. Comptat i debatut, podeu seure als vostres pupitres i fer cas a l'ordre escrita a la pissarra: és el moment de passar de pàgina. La classe particular sobre el negoci ideològic de l'ensenyament privat-concertat acaba de començar. Pareu atenció, perquè la lliçó compresa en aquests capítols és d'examen.

L'encanteri segregador de la llibertat d'elecció

Alfajar, una població mitjana de 20.000 habitants ubicada a pocs quilòmetres de València i coneguda per albergar una de les zones comercials predilectes de l'àrea metropolitana del cap i casal del País Valencià, va convertir-se durant la primera i la segona legislatura de les forces botàniques en una illa de resistència a l'hegemonia progressista. El municipi, tot i no pertànyer al club de les principals ciutats de la demarcació de València, va erigir-se en l'alcaldia més rellevant del PP a la província. Com a exemple de la seua actitud de xicoteta aldea gal·la dretana enmig de la majoria municipal esquerrana, el municipi va acollir en maig de 2016, en plena campanya de l'escola concertada contra l'arranjament escolar i la limitació de la denominada «barra lliure» dels centres privats sostinguts amb diners públics, una trobada entre l'aleshores president del Govern espanyol, el conservador Mariano Rajoy, i la Mesa por la Educación en Libertad.

A Rajoy, assetjat perpètuament per l'ombra de l'extresorer del PP, Luis Bárcenas, va costar-li uns minuts creuar la plaça de l'Ajuntament d'Alfajar. El trajecte, no debades, estava infestat de crits transversals com ara «corrupte», «president» o «lladre». «L'ensenyament concertat, en el nostre país, funciona bé. Hi ha moltíssima gent que la vol, hi ha moltíssima gent que canvia als seus fills a eixos col·legis, i no estem en el segle XXI per a liquidar els drets, ni les llibertats de ningú», va desfer-se en elogis Rajoy cap al sistema escolar concertat. «Estem enfront d'una qüestió de drets i llibertats, els quals volem que es respecten», va complementar Vicente Morro, portaveu ultracatòlic del grup de pressió de l'ensenyament privat.

Aquella al·locució de Rajoy i de Morro, amb una defensa convençuda de la llibertat d'elecció escolar, evidenciava l'arrelament d'un

concepte, d'un terme que sosté, junt amb l'argument de l'estalvi econòmic, la persistència de l'ensenyament concertat. La llibertat d'elecció, de fet, s'ha convertit en un axioma sacrosant invocat de manera constant per les formacions ideològicament ubicades a la dreta del tauler polític, així com per les organitzacions empresarials i les terminals cíviques-religioses de l'escola concertada. Una filosofia que ha penetrat, fins i tot, en capes de les organitzacions progressistes a l'Estat espanyol. Les veus dissonants són poques i, sovint, opten per denunciar que les polítiques educatives de les forces conservadores no respecten, precisament, la llibertat d'elecció, sinó que atorguen aquesta llibertat als centres per seleccionar els alumnes.

El concepte de llibertat d'elecció, tot i tenir uns orígens d'experimentació progressista, posseeix un rerefons profundament neoliberal. Un dels seus grans ideòlegs va ser l'economista Milton Friedman, qui va actuar d'assessor de la dictadura criminal d'Augusto Pinochet a Xile. Junt amb la seua dona, Rose Friedman, va impulsar la Friedman Foundation for School Choice. A través d'aquesta institució, pregonaren contra l'escola pública i vincularen la llibertat d'elecció al model del xec escolar:¹

No s'ha d'oblidar tampoc que la proposta del xec escolar realitzada per Friedman va ser aprofitada per amplis sectors de les classes mitjanes conservadores nord-americanes per boicotejar les polítiques d'integració desenvolupades des dels anys seixanta [del segle passat], com a fruit de les lluites d'alliberament de la població negra. [...] Els xecs escolars i les polítiques de llibertat d'elecció de centres acabaren per resultar una manera conservadora, classista i racista de resistir a les lluites socials antiracistes i anticlassistes. Funcionaren com a una via que va permetre a les famílies més acomodades burlar les polítiques d'integració escolar; un fet que subtilment preconitzaven els seus mentors Milton i Rose Friedman».
(Torres, 2002, p. 95).

1 Sistema de finançament educatiu que consisteix en el fet que l'administració pública lliura als pares una quantitat de diners per cada fill en edat escolar, quantitat amb la qual s'abonarien les despeses del centre educatiu on aquells escullen matricular-lo durant un període determinat, siga un curs escolar o semestre.

L'economista icona de l'Escola de Chicago² va promoure la llibertat d'elecció també des de les institucions governamentals dels Estats Units d'Amèrica. Friedman va actuar com a assessor del president estatunidenc Ronald Reagan, un republicà amb idees accentuadament dretanes que va accedir l'any 1981 a la Casa Blanca per convertir del neoliberalisme, junt amb l'exprimera ministra britànica Margaret Thatcher, en la doctrina econòmica hegemònica durant dècades arreu del planeta. El mandat de Reagan va inaugurar de manera nítida el vincle entre les polítiques de llibertat d'elecció de centre i les opcions ideològiques conservadores. El punt de partida fou l'informe elaborat per la Comissió Nacional sobre l'Excel·lència en Educació promogut pel govern de Ronald Reagan i fet públic en 1983, amb el significatiu títol *A Nation at Risk*.

Aquesta idea de la selecció escolar va comptar, a banda de padrins polítics com ara Reagan o divulgadors acadèmics com ara Friedman, amb el suport entusiasta d'un dels baluards del moviment ultraconservador dels Estats Units d'Amèrica. Bradley Foundation, una institució filantròpica estatunidenca que finança causes conservadores,³ va impulsar durant aquella època el moviment nacional d'elecció escolar i va llençar una guerra per terra, mar i aire contra els sindicats docents i les escoles públiques tradicionals. L'objectiu d'aquella campanya era deslligar l'ensenyament dels estatunidencs del sistema escolar públic i promocionar que l'admi-

2 Bressol del neoliberalisme modern, el qual va néixer d'una mescla de les teories llibertàries nord-americanes i el dogmatisme pel lliure mercat de l'Escola Austríaca.

3 Bradley Foundation, d'acord amb la investigació de la periodista Janet Mayer, va finançar centres d'investigació dretans, revistes conservadores, activistes contra el comunisme i una editorial amb una línia ideològica homogènia amb la resta de contribucions polítiques. L'entitat benèfica va erigir-se, a més, com a mecenes de la plataforma ultraconservadora Americans for Prosperity, element determinant en el sorgiment de l'ala extremista del Partit Republicà, el Tea Party. Aquest instrument, tot i comptar amb finançament d'altres famílies i entitats conservadores, va estar auspicat pels germans Koch, quins van heretar una fortuna forjada al caliu del règim criminal nazi d'Adolf Hitler i de la dictadura comunista de Ióssif Stalin. Magnats de l'energia i, concretament del petroli, els Koch han estat caracteritzats pel seu fonamentalisme respecte del lliure mercat, els escàndols acumulats per les irregularitats mediambientals i laborals de les seues companyies, així com per patrocinar els candidats d'extrema dreta del Partit Republicà.

nistració subvencionara a les famílies la matriculació dels seus fills a escoles privades i parroquials.

La utilització de la llibertat educativa com a un element de defensa dels centres privats de l'Església catòlica s'havia produït a França abans de l'esclat neoliberal. En el segle XIX, les institucions religioses apel·laven a la llibertat educativa, entesa com a llibertat per crear institucions acadèmiques i deixar escollir a les famílies un ensenyament d'acord amb els seus valors, per contrarestar l'avanç de la instrucció pública. En Espanya, en canvi, les tornades estaven capgirades, ja que la defensa de la llibertat educativa, d'entrada, va estar relacionada amb els sectors liberals, que observaven l'aparició de centres des de la societat civil com a un contrapés al domini de l'Església catòlica i el conservadorisme en la paupèrrima xarxa escolar pública. Els plans dels governs progressistes de la Segona República per estendre el sistema públic i restar influència als crucifixos comportarien l'adopció del discurs de la llibertat educativa per part dels sectors clericals.

L'Església catòlica, autèntica beneficiària de la degradació de l'escola pública i propietària d'una part rellevant del pastís de l'ensenyament privat, rescataria la defensa de la llibertat d'elecció educativa durant la Transició espanyola. La institució eclesiàstica, qui a través de diversos ordes i congregacions religiosos havia controlat l'educació durant segles i, especialment, amb la dictadura franquista, va emprar aquest concepte ideològic per a evitar perdre la seua penetració al camp de l'ensenyament. Aquesta filosofia, difosa amb degoteig per l'òrbita educativa dels sectors clericals, així com per les opcions conservadores i determinats cercles de l'empresariat nostrat, va introduir-se a poc a poc en les ments de la població, de manera ressenyable en les classes mitjanes.

Contra la meritocràcia

La precarització progressiva de les condicions laborals i les desigualtats persistents al món occidental han provocat que l'educació

sigués concebuda com a l'element meritocràtic d'ascensió social. Les famílies, especialment aquelles ubicades a sota de la piràmide social, així com les situades en posicions intermèdies, han identificat el sistema educatiu com a una possible palanca perquè els seus fills accedisquen a treballs ben remunerats. Aquesta concepció està fonamentada en una visió ideal, en la qual el sistema d'ensenyament garanteix la igualtat d'oportunitats a tota la xicalla i, en conseqüència, catapulta a través d'avaluacions meritocràtiques a les persones amb més talent per a les necessitats de l'actual univers laboral. Una òptica de rerefons mercantilista que xoca amb la realitat de la xarxa escolar espanyola. L'existència de la concertada actua com a un cert fre meritocràtic, com a un actor que garanteix la perpetuació dels actuals estaments socials, encara que no és l'únic factor d'arrelament de les desigualtats:

Encara que l'Església controla una part significativa de la xarxa concertada, els estudis sociològics mostren que la confessionalitat és una qüestió important només per a un percentatge xicotet de les famílies que acudeix a aquests centres. El sistema de concerts educatius ha estat la forma amb la qual l'Estat ha assegurat a la classe mitjana la transmissió del seu patrimoni social i cultural, de la mateixa manera que la bombolla especulativa va ser la forma en la qual va oferir-li una via individual de mobilitat social intergeneracional a través de la transmissió del patrimoni immobiliari. Sovint s'assenyala que, una vegada igualades les condicions socioeconòmiques, l'ensenyament concertat espanyol no ofereix millors resultats acadèmics. És cert, ofereix una cosa més important: la reproducció de les condicions socioeconòmiques. (Rendueles, 2020, p. 281).

La llibertat d'elecció, per tant, s'ha justificat com a vehicle per garantir un estatus social, especialment per a les classes mitjanes:

Moltes famílies intueixen que el món del treball en el futur serà de difícil accés i confien que seran els col·legis privats religiosos aquells que els obren més possibilitats. Com deixen caure en moltes conversacions espontànies els integrants de les famílies que opten per l'ensenyament privat, la clau per a un futur millor consisteix en una bona elecció de les amistats, a més d'una correcta preparació científica-tècnica. En un am-

bient social en el qual encara molta gent confia únicament en recomanacions per accedir a un lloc de treball [...], la importància de les amistats és un dels arguments amb major pes a l'hora de defensar la lliure elecció de centres. (Torres, 2002, p. 114).

Encara que, *de facto*, l'escola privada i concertada actua com a un element de reproducció de les estructures socioeconòmiques, s'ha produït un encanteri social amb la llibertat d'elecció i, en conseqüència, amb la defensa d'una xarxa educativa privada i concertada per part de les classes mitjanes i baixes, tot i que per diferents motius. Un enamorament fonamentat amb estereotips:

La majoria d'investigacions no troba diferències significatives en els resultats acadèmics, una vegada considerat l'origen social dels estudiants. Els centres públics i concertats tampoc difereixen en el nivell d'exigència, si s'atén al mateix temps que dediquen a deures uns i altres estudiants. Altres indicadors, com el nivell d'assetjament escolar o l'ús de tecnologies de la informació no mostren variacions apreciables. L'educació pública està més associada amb el reconeixement del mèrit, mentre que se sol entendre que la privada aconsegueix majors nivells d'exigència i ocupabilitat. El contrast d'aquestes idees amb les investigacions esmentades indica que, en molts casos, els pares construeixen estereotips que no es corresponen amb la realitat. L'elecció de centre, per tant, sembla exercir-se en un context d'escassa informació i cert desconeixement de la realitat educativa. (Rogeró, 2016).

La presumible demanda més gran de centres privats-concertats en detriment dels públics xoca amb les dades:

El 37% dels qui porten als seus fills a centres concertats triaria un altre tipus de centre, percentatge que es redueix al 30% entre els qui els porten a centres públics. A més, una part gens menyspreable dels qui acudeixen a centres concertats preferiria un públic. Per tant, la demanda (teòrica, això sí) d'educació concertada és menor que la demanda d'educació pública. (Rogeró, 2016).

Si una part de les famílies que escullen l'escola concertada triaria, realment, el sistema públic, per què fan aquesta primera elecció? La resposta, com hem vist, està fonamentada en la funció de la

xarxa privada-concertada com a mecanisme de tancament social perquè les classes amb més recursos asseguren la preservació del seu estatus social als seus fills. Un exercici de segregació social que és possible gràcies a les barreres d'accés que existeixen a bona part de l'ensenyament concertat, com ara els copagaments que sol·liciten a les famílies, i en el privat, especialment per les elevades tarifes escolars que hi fixen:

Les polítiques de lliure elecció beneficien a les famílies de major capital educatiu i econòmic en la mesura en què poden desplegar estratègies més intenses d'informació i selecció. En aquest context, emergeixen les desigualtats socials inherents al procés d'elecció escolar, i que remetent a les barreres econòmiques que experimenten algunes famílies a l'hora de triar determinats centres (pagament de quotes o cost del transport), a les desigualtats en l'accés i en l'ús estratègic d'informació privilegiada sobre el camp d'elecció, o per l'existència de preferències i patrons de selecció condicionats socialment i cultural. (Rodríguez *et al.*, 2018, p. 20).

Si ens centrem a diferenciar entre col·legis públics i concertats, veiem com, d'acord amb dades de 2012, la família d'un alumne de centre públic gasta en la seua educació 822 euros anuals, mentre que un de la concertada gasta 1.549 euros. Els entrebancs, però, també tindrien un vessant cultural:

El 75% dels alumnes de la concertada acudeix a centres catòlics, en els quals sol haver-hi activitats confessionals obligatòries, com ara pregàries durant les classes o l'absència d'alternativa a l'assignatura de religió catòlica. És lògic que les famílies que no són catòliques —el 26% del total— busquen altres opcions dins de l'oferta de centres sostinguts amb fons públics». (Rogero, 2016).

Una investigació acadèmica al País Valencià, desenvolupada per Carmen Orts, corroborava aquest escenari educatiu fil per randa. La recerca constata com cada vegada, atesa la precarització rampant del mercat de treball, l'augment de l'epidèmia de la desigualtat i la perpetuació a l'Estat espanyol d'elevats índexs d'atur juvenil, amb generacions que estan pràcticament abocades a viure en la